

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПОШИРЕННЯ ЕНДОПАРАЗИТОЗІВ СЕРЕД БЕЗПРИТУЛЬНИХ СОБАК

Люлін П.В., кандидат ветеринарних наук, доцент, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна

ORCID <http://orcid.org/0000-0001-6718-958X>

Богач М.В., доктор ветеринарних наук, професор, Одеська дослідна станція ННЦ «Інститут експериментальної та клінічної ветеринарної медицини НААН» м. Одеса, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2763-3663>

Реалії сьогодення - повномасштабна війна спричинена Росією. Наслідками якої є розруха, соціально-економічні негаразди, міграція та евакуація населення, шкідливий вплив на біосферу та екосистеми. Одними з аспектів та наслідків впливу війни є значне збільшення (за оцінками експертів понад 100 тисяч) в Україні чисельності безпритульних собак, що стало необхідністю прийняття рішень на державному рівні [1]. Збільшення популяцій безпритульних собак та інших тварин як правило призводить до екологічного змішування різних видів тварин, яке проявляється змінами екоотопів, біоценозів, призводить до порушень структури і балансу біосфери та взаємовідносини, які історично та еволюційно склалися в біоценозах й паразитарних системах, що в сою чергу може призводити до загострення епізоотичної ситуації, спалахів паразитарних захворювань, формування осередків, часто змішаних чи асоціативних інвазій і збільшення рівня паразитарного забруднення навколишнього середовища урбанізованих екосистем, становити загрозу біобезпеці країни, виникнення спалахів епізоотій та епідемій в тому числі й зоонозних інвазій.

Мета роботи. Провести порівняльний аналіз поширеності ендopаразитозів серед безпритульних собак м. Харкова у довоєнний та сучасний періоди.

Матеріали і методи. Матеріалом досліджень слугували літературні джерела та офіційні документи ветеринарної звітності. Дослідження сучасного стану епізоотичної ситуації з поширення та видової біорізноманітності збудників ендopаразитозів серед безпритульних собак проводили в період 2022-2023 років. Матеріал (проби фекалій, n=252), отриманий від доступних для досліджень безпритульних собак, які були виловлені та розміщені в комунальному підприємстві «Центр поводження з тваринами» м. Харкова досліджували в лабораторії кафедри фармакології та паразитології Державного біотехнологічного університету. В процесі роботи користувались загальноприйнятими клініко-епізоотологічними, паразитологічними та спеціальними копроскопічними (нативного мазка, флотації та седиментації) і гематологічними методами досліджень [3]. Видову належність збудників до виду/роду визначали за результатами власних (світлової мікроскопії) досліджень їх морфології та за допомогою спеціальних атласів і визначників [4,6]. Основними показниками при цьому були екстенсивність (EI,%) та інтенсивність (II) інвазії. Статистичну обробку результатів досліджень проводили за допомогою програмного забезпечення Statistica 10.

Результати досліджень. Аналіз результатів ретроспективних (проведених у 2016 – 2018 роках) досліджень безпритульних собак м Харкова свідчить про широке (EI- 54,8 – 65,5%) розповсюдження ендopаразитозів. Найбільш поширеними з ендopаразитозів собак були нематодози - анкілостомоз (EI – 22,7 – 24,4%), унцинаріоз (EI -14,4 – 20,0%), трихурузу – (EI -18,8%). В меншій ступені реєструвався токсаскароз (EI – 6,4 – 7,1%). Цестодозні захворювання - дипілідіоз (EI-1,1 – 1,3%) виявлялись рідко. Широке поширення мали кишкові протозоози - цистоізоспороз (EI – 21,7 – 25,5%), еймеріоз (EI – 8,8%) і в незначній ступені гіардіоз (EI – 1,4 – 1,6%). Кровопазитарні хвороби – бабезіоз собак виявлявся на рівні (EI - 3,6 - 4,9%) з характерними підйомами інвазії до 5,2 - 6,7 %. У весняно-літній період. За офіційними даними держспоживслужби інвазованість собак на

дирофіляріоз станом на 2017 рік становила 7,93% і мала тенденцію до зниження. Спорадично у незначній кількості виявлялась інвазованість собак найпростішими - збудниками гіардіозу (EI – 1,4 – 1,6%) [5]. На території Полтавської області паразитофауна собак була представлена трихурисами, токсокарами, токскарисами, кишковими стронгілятами, аляріями, дипілідіями, дирофіляріями й теніями. У тварин частіше діагностували трихуроз (EI – 38,38%). Ураженість токсокарами, токскарисами та стронгілятами кишкового каналу відповідно становила EI – 16,16; 15,15; та 12,12%. Аляріоз та дипілідіоз виявлявся серед 2,02% собак, а тенії у 1,01% [2].

За результатами наших досліджень безпритульних собак м.Харкова встановлено високий ступінь інвазованості ендopаразитами (EI – 72,6%) за низької ($16,7 \pm 2,4 - 28,3 \pm 4,5$ яєць/ооцист) – серед 68,9%; середньої ($39,7 \pm 5,4 - 47,3 \pm 9,2$ яєць/ооцист) серед 26,4% і високої (понад $59,3 \pm 12,7$ яєць/ооцист в 1 грамі фекалій) серед 5,4% -інтенсивності інвазії ($p < 0,05$). У безпритульних собак копроскопічно виявлено та ідентифіковано 13 видів збудників кишкових інвазій із них 2 види найпростіших 11 видів гельмінтів - класів: *Cestoda* – 4 види, *Trematoda* – 1 вид та представників типу *Nematoda* (*Secernentea* та *Adenophorea*) - 6 видів. В паразитофауні безпритульних собак були виявлені таксони збудників зоонозних інвазій: *Toxocara canis*, (EI- 15,5%) *Ancylostoma caninum* (EI- 25,4%), *Capillaria spp.* (EI-9,5%), *Dirofilaria sp.* (EI – 7,1%), *Alaria alata* (EI -1,2%), *Taenia hydatigena* (EI-0,8%), *Taenia pisiformis* (EI-1,2%) , *Dipylidium caninum* (EI- 1,6%), *Echinococcus granulosus* (EI-0,4%).

В паразитофауні збудників ендopаразитозів безпритульних собак домінували представники апікомплексних найпростіших ряду *Coccidiida* – *Cystoisospora sp.* (EI-38,9%), а серед гельмінтів представники підряду *Trichurata* – *Trichuris vulpis* (EI –30,2%). Широко поширеними виявились геогельмінти підряду *Strongylata* родини *Ancylostomatidae* – *Ancylostoma caninum*, *Uncinaria stenocephala* напевно, по причині їх біологічних особливостей – перорального та перкутанного інвазування.

Значне поширення мали представники аскарідат: *Toxascaris leonine* (EI – 17,0%) та *Toxocara canis* (EI – 15,5%). Менш поширеними виявились збудники зоонозних гельмінтів класу *Cestoda*: *Taenia spp.*, *Dipylidium caninum*, *Echinococcus granulosus* та класу *Trematoda* - *Alaria alata*.

Висновки. На підставі отриманих результатів досліджень слід зазначити, що у безпритульних собак ендopаразитози набули значного поширення (EI – 72,6%) та видової біорізноманітності (13 видів збудників із них 9 - збудники зоонозних інвазій), становить потенційну загрозу, збільшує ризики еколого-паразитарного забруднення та поширення інвазій серед домашніх тварин та людини.

Бібліографічний список:

1. <https://mepr.gov.ua/news/39346.html>
2. Клименко О.С. (2006). Аналіз епізоотологічної ситуації щодо гельмінтозів собак у приватних господарствах Полтавської області. Вісник Полтавської державної аграрної академії. №3. С.127-129.
3. Kotel'nikov, G.A. (1991). *Gelmintologicheskie issledovaniya okruzhayushchej sredy*. Moskva. Kolos, 1984. 208 p. (in Russian).
4. Pellerdy L.P. (1974) *Coccidia and coccidiosis*. Berlin: Verlag Paul Parey and Academija Kiady, 959 p.
5. Пономаренко В. Я., Федорова О.В., Булавина В.С., Мазепа Р.В., Полетаєва Є.І. (2016). Поширення кишкових гельмінтозів і протозоозів серед безпритульних собак Харківського регіону та підвищення ефективності їх копроскопічної діагностики. Науково-технічний бюлетень Науково-дослідного центру біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК. № 4. С. 59-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ndbnndc_2016_4_4_13.
6. Cherepanov, A.A., Moskvina, A.S., Kotel'nicov, G.A. & Hrenov, V.M. (2001) *Differential'naja diagnostika gel'mintozov po morfologicheskoj structure of eggs and larvae of pathogens: Atlas M.: Kolos* (in Russian).